

Received / Makale Geliş Tarihi 19.05.2024
Published / Yayınlanma Tarihi 31.08.2024
Volume (Issue) Cilt (Sayı) 8 (45)
pp / ss 1046-1064

Review Article/Derleme Makalesi
10.5281/zenodo.13732102
Mail: editor@pejoss.com

Öğr. Gör. Kerem Keskin

<https://orcid.org/0009-0003-0599-784X>

İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul / TÜRKİYE

ROR Id: <https://ror.org/04pm4x478>

Doç. Dr. Mehmet Taragay Açı

<https://orcid.org/0000-0002-6539-8182>

İstanbul Arel Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, İstanbul / TÜRKİYE

ROR Id: <https://ror.org/05khk0h97>

Duvardaki Gerçek: Politik Mesajın Görsel Yolla İletiminin Seçme Banksy Eserleri Üzerinden Yorumlanması

The Truth on the Wall: Interpretation of the Visual Transmission of the Political Message Through Selected Banksy Artworks

ÖZET

Sokak sanatının bir türü olarak grafiti, görülmeye başladığı 1960'lı yıllardan beri, şehirleri ve kamusal alanı adeta bir tuval gibi kullanma avantajına sahip olmuştur. Bu türün en önemli temsilcilerinden biri Banksy adlı sokak sanatçısıdır. Kendini sanatçı olarak görmediğini belirtse de işleri günümüzde sanat eseri olarak kabul ediliyor; kendini ifade etmek ve mesajını iletmek için duvarları, müzeleri kullandığı için bir vandal olarak görülüyor; dünyayı, insanlığı ilgilendiren önemli konular, krizler için genelde üzerine düşüneceğiniz bilgece bir mesajı var ve otoritelerden çekinmeyen aktivist yönüyle dikkatleri üzerinde topluyor. Bu araştırma, kendisinin politik sanat anlayışı üzerine odaklanan bir deneme olarak hazırlanmıştır. Çalışma Banksy'nin kim olduğu ve neden anonim olmayı seçtiğine değinen bir giriş bölümüyle başlıyor. İkinci bölüm ise sokak sanatı ve grafiti kavramları üzerine bilgi verip Banksy'nin tercih ettiği şablon (stencil) tekniğine değiniyor. Çalışmanın temelini oluşturan üçüncü bölüm ise Banksy'nin sanat anlayışı hakkında bilgi verdikten sonra kendisinin siyasi içerikli bazı duvar resimlerine odaklanıyor. Çalışmada, Banksy'nin anonim kimliği üzerine yaşanan tartışmalar ve siyasi içerikli birtakım önemli eserleri üzerinden muhalif/aktivist duruşu üzerine bir değerlendirme yapılması hedeflenmiştir. Çalışmada metodoloji olarak literatür tarama yöntemi tercih edilmiştir. Öncelikli olarak Türkçe kitap, makale ve tezler araştırılmış, ana yayın olarak Hayalperest Yayınevi tarafından 2015 yılında çıkartılan Will Ellsworth-Jones tarafından yazılmış "Banksy Duvarın Ardındaki Adam" kitabı kullanılmıştır. Dijital kaynak olarak internet sitelerinin Banksy ve yapıtları hakkında çıkarmış oldukları içerikler incelenmiştir. Ana dijital kaynak olarak ise www.banksyexplained.com sitesinden faydalanılmıştır. Elde edilen bilgiler ışığında kimliğinin gizli kalmasının korunmasını sağlamakla beraber popülaritesini artırdığı; güncel sorunlar karşısındaki politik söyleminin ise genelde yankı bulsa da şöhretini artırmaya hizmet ettiği yönünde şüpheler içerdiği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Banksy, Sokak Sanatı, Grafiti, Şablon Tekniği.

ABSTRACT

Graffiti, as a form of street art, has had the advantage of using cities and public space as a canvas since its inception in the 1960s. One of the most important representatives of this genre is the street artist Banksy. Although he states that he does not consider himself an artist, his works are nowadays recognized as works of art; he is seen as a vandal because he uses walls and museums to express himself and convey his message; he usually has a wise message to think about important issues and crises that concern the world and humanity; and he draws attention with his activist side that does not shy away from the authorities. This research has been prepared as an essay focusing on his understanding of political art. The study begins with an introduction to who Banksy is and why he chooses to remain anonymous. The second section provides information on the concepts of street art and graffiti and touches upon Banksy's preferred stencil technique. The third section, which forms the basis of the study, focuses on some of Banksy's politically charged murals after providing information about his understanding of art. This study aims to make an evaluation on Banksy's dissident/activist stance through the discussions on his anonymous identity and some of his important works with political content. Literature review method was preferred as the methodology of the study. First of all, Turkish books, articles and theses were searched, and the book "Banksy, the Man Behind the Wall" written by Will Ellsworth-Jones and published by Hayalperest Publishing House in 2015 was used as the main publication. As a digital source, the contents of websites about Banksy and his works were analyzed. As the main digital source, the website www.banksyexplained.com was utilized. In the light of the information obtained, it can be said that the anonymity of his identity increases his popularity while ensuring his protection; and that his political discourse on current problems, although it generally resonates, contains doubts that it serves to increase his fame.

Keywords: Banksy, Street Art, Graffiti, Stencil.

1. GİRİŞ

Banksy, Çağdaş sanat ya da sokak sanatına ilgi gösteren kişilerin, özellikle 1990'lı yıllardan itibaren adına sıklıkla rastladıkları bir "Gerilla Sanatçı". Kariyerine, sokaklarda grafiti yaparak başladığı bilinen Banksy'nin, kimliğini gizleyip sadece takma adını kullanarak bu kadar büyük bir şöhret yakalaması, şüphesiz üzerinde durmaya değer bir başka öyküdür. XXI. yüzyılın en önemli sanatçıları arasında kabul edilen Banksy, 2010 yılında Time dergisi tarafından o yılın en etkili 100 isminden biri seçildi. Bir sanatçı olarak politik duruşunu ortaya koyması, gündemi meşgul eden sosyal ve siyasal meselelere eğilmesi, cüretkâr tavrı ve hicvetmekten çekinmemesi, O'nu çağdaş sanatçılar arasında farklı bir noktaya taşıyor. Oldukça aktif ve üretken bir sanatçı olması, tanınırlığını ile popülaritesini iyi kullanması da kendisine dair üzerinde durulması gereken diğer ayrıntılar. Banksy, yazar kimliğiyle kendisi ve sanat anlayışı üzerine kitaplar¹ yazmıştır. Ayrıca sinema alanına yönelerek yönetmenliğini yine kendisinin üstlendiği Oscar'a aday gösterilmiş "Exit Through the Gift Shop" adlı bir belgeseli bulunmaktadır. Kendisiyle ilgili tartışmaların başında aslında kim olduğu sorunsalı gelse de sanat anlayışı, bazı söylemleri ile eylemleri arasındaki tutarsızlıklar ya da sanatının basit bulunması gibi farklı tartışma başlıkları da mevcut. Bu çalışmada, Banksy lakabıyla tanınan ünlü sokak sanatçısının anonim kimliği üzerine yaşanan tartışmalar ve siyasal içerikli bazı önemli eserleri üzerinden muhalif/aktivist duruşu üzerine bir değerlendirme yapılması hedeflenmiştir. Sanatı, tutumu veya yapıtları ister takdirle karşılansın ister eleştirilsin Banksy popülaritesini korumaya devam ediyor.

1.1. Banksy Kimdir?

Banksy mahlaslı sokak sanatçısını tanımlamak üzere birtakım farklı sıfat ve terim kullanılmaktadır; sokak sanatçısı, grafiti sanatçısı, gerilla sanatçı, politik aktivist, yazar, film yapımcısı, vandal. Kendisi, büyük bir hayran kitlesine sahip ve sosyal medyada çok sayıda takipçisi olduğu biliniyor. Fakat konuya daha temkinli davranıp mesafeli yaklaşanı da var yaptığı işi vandalizm olarak görüp kendisini sevmeyeni de. Günümüzün en popüler sanatçılarından biri olarak kabul edilen Banksy hakkındaki tartışmaların başında, kim olduğunun bilinmemesi gelmektedir. Banksy'ye dair en bilinen detay; 90'lardan beri aktif İngiliz kökenli bir sokak sanatçısı olduğudur. Şablon tekniğiyle yaptığı duvar resimleri, 1993 yılı itibariyle Bristol kenti ve çevresinde belirmeye başlamış ve kısa sürede Birleşik Krallık'ta popüler bir isim haline gelmiştir (Saka, 2012). Günümüzde 40'lı yaşlarda olduğu ve hayatının bir kısmını Doğu Londra geçirdiği düşünülmektedir. Ayrıca kendisinin 1974 Bristol doğumlu olduğu yürütülen tahminler arasındadır (Özen & Eken, 2017). Kimliğinden çok yaptığı işler üzerinden anılmak istese de kim olduğunun bilinmemesi bir cazibe alanı oluşturmaktadır. Kariyerine 1990 dolaylarında Bristol şehrinin duvarlarını boyayarak başlayan oldukça zeki, asi ruhlu ve isyankâr bir adamdan, eserleri Amerika ve İngiltere'deki müzayedelerde oldukça yüksek fiyatlara satılan hatta sokaklardan çalınan bir sanatçıya dönüşmüştür (Ellsworth-Jones, 2015).

1.1.1. Banksy'nin Anonim Kimliği

Banksy'nin kimliğine yönelik sıklıkla ortaya atılan birtakım iddialar bulunmaktadır; Bunlar arasında en çok dile getirileni, Banksy'nin aslında Massive Attack grubunun solisti ve kurucu üyesi Robert del Naja olduğu yönündedir. 2016 yılında İskoç gazeteci Craig Williams, Massive Attack grubunun konser veya kayıt sebebiyle bulunduğu şehirlerde aynı tarihlere denk gelecek şekilde yeni bir Banksy eserinin görülmesinden yola çıkarak Naja'nın aslında Banksy olduğu iddiasını ortaya atar (Del Naja'dan Banksy iddiasına yanıt geldi, 2016). Naja'nın profesyonel müzik kariyerine adım atmasının öncesinde Bristol kökenli grafiti sanatçısı 3D olduğu bilinmektedir. Bu açıdan bakıldığında oldukça mantıklı gibi görünen bu iddia; Banksy'nin Naja'dan ilham aldığı yönündeki açıklamaları, iki sanatçı arasındaki 10 yıllık yaş farkı ve iddianın 3D tarafından yalanlanmasıyla geçerliliğini yitirmiştir (Özkan, 2021). Ayrıca söz konusu savla ilgili Naja'nın kendisi de bir açıklama yapmıştır: "Bu güzel bir hikâye olurdu ancak ne yazık ki gerçek değil. Banksy bizim arkadaşımız, bazı canlı performanslarımızı izledi. Bu tamamen lojistik ve tesadüf meselesinden ibaret" (Del Naja'dan Banksy iddiasına yanıt geldi, 2016).

Bu iki sokak sanatçısının sahip oldukları ortak geçmiş ve aralarındaki dostluğun bir yanlış anlaşılmaya sebep olduğu görülmektedir. Kimliğine yönelik yapılan diğer iki tahmin ise O'nun Robert Banks veya Robin Gunningham olduğu yönündedir (Banksy kimdir? Banksy resimleri, t.y.). Daily Mail gazetesi, Banksy'nin, Bristol'de yaşayan 53 yaşındaki Robin Gunningham olduğunu ve "Pest Control Corporation" isimli bir şirket üzerinden yapıtlarını sattığı iddiasını ortaya atmıştır (Girgin, 2023). Daily Mail gazetesinin Banksy'nin kimliği üzerine 2008 yılından beri çok sayıda haber yaptığı ve bunların hepsinde O'nun Robin

¹ *Banging Your Head Against a Brick Wall*, Banksy, 2001., *Existencilism*, Weapons of Mass Destruction, 2002., *Cut it Out*, Banksy, 2004., *Wall and Piece*. Century, 2005.

Gunningham olduğunu ileri sürdüğü bilinmekle birlikte Banksy, bu iddiaların gerçek olmadığını belirtmiştir. Bir taraftan kabul etmek gerekir ki Banksy, şöhretinin önemli bir bölümünü kimliğinin anonim kalmasına borçludur (Banksy gerçek ismini 20 yıl önce açıklamış, 2023).

2. SOKAK SANATI ve GRAFİTİ

Sokak Sanatı kavramı en kısa anlamıyla kamusal alanda icra edilen ve sergilenen sanat eserlerini tanımlamak için kullanılan bir terimdir. Sokak sanatı dendiğinde akla ilk gelen alanlar ise müzik ve grafiti olmuştur. Sokak, toplum ve onu oluşturan insanlar tarafından paylaşılan bir ortak bir alanı ifade eder ve bu niteliği gereği de özgür bir yapıya sahip olduğu söylenebilir. Sokak sanatçıları için (ki Banksy de 2003 yılında BBC'ye verdiği bir röportajda tam bu şekilde görüş belirtmiştir) şehir dev bir oyun alanıdır. Sanatçı şehirde kendini istediği gibi ifade edebilme imkânı bulurken halkın da izleyici sıfatıyla bu yapıtlarla istediği şekilde etkileşime girip onlara yorum yapma hakkı bulunmaktadır. Sokak sanatının karşısındaki en büyük engel, devlet ile yerel yönetimlerin kanun ve yasakları olsa da sokak, sanatçı için, boyanmayı bekleyen kocaman, cazip bir tuvaldir adeta. Sanatını özgürce, dört duvar içinde sıkışmaksızın sergileyebileceği bir açık hava müzesi ya da galerisi gibidir. Yapıtıyla vermek istediği bir mesaj varsa da bunu her kesimden insana ve her halükârda ulaştırma şansı vardır sokak sanatçısının. Çünkü yarattığı eser şehirde, sokakta, kamusal alandadır ve icra edildiği yere bağlı olarak da herkesin gözü önündedir. Ne amaçla dışarıda olursanız olun, sokaktaki sanat gözünüze takıldığında artık gözünüzü kapatmak gibi bir şansınız veya vaktiniz olmaz. Gördüğünüzde hoşunuza gitsin veya gitmesin mesajı alırsınız. İlk etapta ne ile alakalı olduğunu anlamasanız bile iş, görsel hafızanıza yazılmıştır. Sokak sanatının ve sokak sanatçısının gücü, alametifarikası tam da burada saklıdır. Sokaktaki herkes sanatla ilgili veya sanatsever değildir. Dolayısıyla, mesajı iletmek için çok kısa zamanı ve belki de tek bir şansı olduğunu bilir sokak sanatçısı. Eseri de yer seçiminden tutun da kullanacağı kompozisyona kadar tam da buna göre kurgular. İster figüratif ister sözel tasarlanmış bir eser olsun, mesajı hızlı ve etkili verebilmek adına gerilla tarzda bir sunum tercih edilir (Güneri ve diğerleri, 2020).

2.1. Grafiti

Yunan dilinde 'yazmak' anlamına gelen "graphein" kelimesi ile İtalyanca'da 'karalamak' anlamında kullanılan "sgraffio" kelimesi kullanılarak türetilen grafiti teriminin orijini; 1960'lı yıllarda Amerikan çetelerinin bölgelerini vurgulamak için duvarlara yaptıkları mesajlara, hatta biraz daha geriye, II. Dünya Savaşı sırasında propaganda maksadıyla kullanılan örneklere kadar geri götürülebilir. Özellikle 1960 ve 70'li yıllarda karşımıza çıkan modern grafitinin temellerini ise hiphop kültürüne bağlanmaktadır. Hiphop ise yine aynı dönemde özellikle New York'un önemli banliyö muhitleri kabul edilen Bronx ve Brooklyn bölgelerinde yaşanan sınıf ayrımcılığına karşı tepki olarak doğmuştur. Breakdance, rap müzik ve grafiti ise hiphop anlayışının üç temel ögesi olarak kabul edilirler. Hiphop da dahil hepsinin ortak yönü sokakta doğup sokağı tasvir eden sanat dalları olmalarıdır (Güneri ve diğerleri, 2020). Bu alanlar, içeriklerinde, ilham aldıkları sokakların özgür ruhu dışında zor doğasını da yansıtırlar. Hepsinin söylemlerindeki sert, öfkeli ve bazen de sitemkâr tavrı sezebilirsiniz. New York kentinin merkezde yer aldığı grafiti sanatında; özellikle 1960'larda tırmanışa geçen toplumsal hareketlilik ve öğrenci protestolarının önemli etkisi vardır. Bu tarihlerde, kentin kamusal alanlarındaki duvarlar hem politik aktivistler hem de şehrin genç kesiminin kendilerini ifade etmeleri için önemli bir rol üstlenmişlerdir. Yine 70'lerde yaşanan birtakım ırkçı faaliyetler, insan haklarına yönelik ihlaller ve gelir dengesizliği gibi problemler; rap, diskjokey (DJ), breakdance ve grafiti dörtlüsünden meydana gelen hiphop kültürünün oluşumuna neden olmuş, bu gelişme de grafitinin ivmesini artırmasını sağlamıştır. 1980'lerde New York şehri özelinde gelişen bir hareket olmaktan kurtulan grafiti, daha küresel bir nitelik kazanmıştır. 90'lı yıllarla birlikte grafiti Amerika kıtasında o kadar benimsenmiştir ki önemli bazı Amerikan firmalarının reklam kampanyalarında kullanılmak suretiyle pazarlama stratejilerinde bile kendine yer bulmuştur (Aral, 2021).

Modern grafitinin kökeni zaman olarak 1960'ların sonuna, coğrafya olarak ise Pennsylvania ve Philadelphia merkez olmak üzere Amerika Birleşik Devletleri'ne uzanmaktadır. O dönem ve özellikle de 1970'li yıllarla birlikte kendini hip-hop/rap müzik, breakdance ve DJ'lik aktiviteleriyle ifade etmeyi tercih eden asi Amerikan gençliğinin, bu ilgi alanlarının yanına dahil ettiği bir öge olarak popüler hale gelir grafiti. Hareketin, sanat dünyası ve medyanın radarına girmesi de grafitinin yine 70'lerde New York'a kayması sonucunda olmuştur. Siyasi aktivizmin bir dışavurumu olarak kullanımı bir tarafa, zamanla çeteleşen bu gençlerin, hüküm sürdükleri bölgeleri işaretlemek için kullandıkları bir araç haline gelir. Sonrasında grafiti, bu çetelerin birbirleriyle olan mücadelelerinde adeta bir silah haline dönüşür. Daha çok, daha büyük, daha hızlı ve daha riskli yere grafiti yapan çete, güç ve itibar kazanmış kabul edilir. Örneğin erişmesi ve boyaması zor olduğundan tren vagonlarının üzerine grafiti çizmek popüler hale gelmiş,

şehirleri dolaşan bu tren vagonları da grafitinin yayılmasında rol oynamıştır. Yine 70'lerle birlikte, dönemin önemli grafiti sanatçıları, kendilerini ve üsluplarını görünür kılmaya mücadelesi içine girerler.² İşlerin boyutları, özellikle bu görünürlüğü vurgulamak için, net bir şekilde büyümeye başlar. Grafiti etkinliği öncesinde kesilerek ve delinerek hazırlanmış şablonların kullanımı hem faaliyetin süresini kısaltmış hem de grafitilerdeki yazı karakterlerinin yanında figür ve resim kullanımını yaygınlaştırmıştır. Banksy'nin yaptığı sokak resimlerinde tercih ettiği ve zamanla uzmanlaştığı tekniğin de bu şablon tekniği olduğu görülmektedir (Saka, 2012).

2.2. Stencil (Şablon) Tekniği

Kalın kağıtlar, karton, mukavva, plastik veya metal gibi malzemelerin, üzerine boya uygulandığında grafitinin yapılacağı duvarda pozitif ve negatif (boyalı/boyasız) alanlar oluşturacak şekilde kesilerek şablon haline getirilmesiyle uygulanan tekniğe verilen isimdir. Hızlı üretime oldukça uygun bir teknik olması ve şablonların çoklu kullanıma izin veren yapısı nedeniyle tercih edilmektedir (Aral, 2021).

Şablonlama, renk pigmentlerinin, duvar yüzeyinin sadece belli bazı bölümlerine geçmesine izin veren boşluklara sahip bir ara nesne (şablon) kullanılmasıyla yüzeye boya uygulanarak desen ya da görüntü üretme tekniğidir. Şablon malzemesi olarak, kolay kesilebilmesi açısından, genellikle kâğıt ya da karton tercih edilse de plastik, ahşap veya metal gibi materyallerin de kullanıldığı görülür. Şablonların en önemli avantajı; aynı tasarımı defalarca ve oldukça hızlı bir biçimde üretmek üzere tekrar tekrar kullanılabilmesidir. Bu tekniğin kökeninin aslında tarihöncesi dönemlere kadar uzandığı bilinmektedir. Şablon tekniğinde uygulanacak tasarımın pozitifini yerine negatifinin resimlendiği aerografi tekniğinin kökeni M.Ö. 10.000 dolaylarına kadar geri gider. Bu dönemde yapılan mağara resimlerinde, ilkel insanlar, ellerinin hatlarını mağara duvarlarına resimlemek için kendi ellerini şablon olarak kullanmışlardır. Ellerin altında kalan yüzey boyanmayıp boş kaldığında burada bir el imgesi meydana gelmekteydi. Şablon tekniğinin, dünya genelinde askeri kullanımlar için de sıklıkla tercih edildiği bilinmektedir. Askeri nitelikli araçların, erzak ve ekipmanların ya da kask gibi mühimmatların işaretlenmesinde kullanılan bir tekniktir. Özellikle II. Dünya Savaşı sırasında Amerikan hava indirme alayının kasklarına, farklı birimleri birbirinden ayırmak için yapılan iskambil kartı işaretleri olarak kullanılmıştır (Who is Banksy?, b.t.).

3. BANKSY'NİN SANATI

Banksy, eserlerinde çoğunlukla dünyanın güncel sosyal ve politik meselelerini konu edinen bir sokak sanatçısıdır. Özellikle şablon (stencil) tekniğini kullanarak kent duvarlarına betimlediği hiciv yönü ağır basan politik içerikli resimleri sayesinde büyük bir popülerite kazanmıştır. Bazı işlerinde ise kapitalist düzen ile tüketim toplumuna yönelik önemli eleştiriler yönelttiği de dikkati çeker. Sanat hayatına, 90'ların başında DryBreadZ Crew adlı Bristol kökenli bir grafiti çetesinde başladığı bilinmektedir. Yapıtları genellikle bir mesaj eşliğinde servis edilen, eğlenceli veya çarpıcı imgelerden oluşmaktadır. Neo-liberal ve kapitalist sistem eleştirisi, politika, ırkçılık, savaşlar, sığınmacı sorunları, açgözlülük, ikiyüzlülük, çevre sorunları eserlerinde işlemeyi en sevdiği konular arasında yer almaktadır. Bu yapıtlarda çocuklar, polisler, fareler, maymunlar, İngiliz kraliyet ailesi üyeleri gibi figürlere sıklıkla yer verdiği görülmektedir (Banksy kimdir? Banksy resimleri, t.y.).

Bir Banksy yapıtını, eserde kullandığı anlaşılması basit ve titiz şablonlarının yanı sıra konu edindiği siyasi ya da etik içeriği üzerinden de tanımlamanız kolaydır. Ayrıca işlerindeki Kapitalist ve Neo-liberal sistemi; tüketim toplumunu, otoriteyi, yönetimi, hükümeti ya da düzeni; savaşı ve tabii ki siyaseti eleştiren, ders veren duruşuyla da tarzı ayırt edilebilir. Banksy'nin her işinde söyleyecek bir sözü (ya da mesaj kaygısı) vardır. Tüm bu tespitleri bir tarafa bırakacak olursak; bir Banksy eserinin çok daha net görsel referanslar barındırdığını söylemek doğru olacaktır: Temalarıyla uyumlu olacak şekilde kullandığı figürler yani siyasetçiler, sistemin devamlılığını sağlamakla görevli kolluk güçleri ve askerler, çocuklar, yaşlılar, maymunlar ve tabii ki fareler (Saka, 2012)!

Sistemin yozlaşmışlığıyla sorunu olan ve bunu, imgeleri kullanarak yani görsel bir dille insanlara duyurmak için çabalayan gözüpük bir sanatçıdır Banksy. Sistemin bir çarkı ya da dişlisi olmayı reddettiği gibi; kimliğini saklı tutarak kendini sisteme kurban vermeyeceğini ilan eder. Otorite, kapitalizm ve savaş karşıtı işleriyle 90'lı yıllardan sonra popüler hale gelmiş bir grafiti sanatçısıdır. Haksızlığın, hukuksuzluğun, ikiyüzlülüğün vuku bulduğunu düşündüğü, aslında bütün dünyayı ilgilendiren güncel meselelerde zayıf, güçsüz, ezilen tarafın yanında durup yorumunu yaptığı bir tarzı vardır. İşlerinde polis ve asker figürleri, çocuklar, yaşlılar ve politikacılar, fareler ve maymun figürleri kullanmayı sever (Esmer, 2017).

² 1970 New York ekolünün önemli grafiti sanatçıları arasında PHASE 2, TAKI 183, Julio 204, Stay High 149 isimleri öne çıkar.

Banksy'nin sanat anlayışının görsel açıdan çarpıcı olduğu kadar zihinsel açıdan insanlara düşünmeye sevk eden yapıtlar üretmek olduğu söylenebilir. İşlerinde genellikle toplumsal ve politik sorunları alaycı bir tarzda ele aldığı görülmektedir. Eserlerinde çoğunlukla siyaset, savaş, ırkçılık, göçmen ve sığınmacı politikaları, tüketim kültürü, çevre kirliliği gibi meseleleri konu ettiği görülmektedir. Başarıyla kullandığı şablon tekniği, eserlerinin karakteristiği haline gelerek O'na dünya çapında bir şöhret kazandırmıştır (Çelik, 2023).

3.1. Banksy'nin Politik İçerikli Duvar Resimleri

Banksy'nin şablon tekniğini kullanarak yaptığı çok sayıda siyasi içerikli duvar resmi bulunmaktadır. Kendisinin bu tekniği tercih etmesinin başlıca nedeni, şablonların O'na, güvenlik güçleri veya kolluk kuvvetlerine yakalanma ihtimalini azaltacak şekilde hızlı çalışma imkânı tanınmasıdır. Bunun yanı sıra; aynı şablonu tekrar tekrar kullanmak suretiyle çalışılacak imgeyi çoğaltma fırsatı vermesi ise bir başka neden olarak gösterilebilir. Ama bunlar dışında yapmış olduğu bir açıklamada; şablon tekniğini siyasi yönü olması nedeniyle sevdiğini ve bu tekniğin devrim başlatmak veya savaş durdurmak için kullanılan bir teknik olması nedeniyle tarihi bir yönü de bulunduğunu belirtmiştir (Ellsworth-Jones, 2015).

3.1.1. Ayrım Duvarı Resimleri (2005)

Banksy, İsrail ve Filistin'de yaptığı duvar resimleriyle iki taraf arasında yaşanan çatışmalara yorum getirmeye çalışan sanatçılardan biridir. 2005 yılında Ayrım Duvarı üzerine, 2015 yılında ise Gazze'de çeşitli lokasyonlara yaptığı duvar resimleriyle adından söz ettirmiştir. İki ülke arasında artık adeta bir kan davası haline gelmiş bu krizde, İsrail tarafına yönelik eleştirel tavrını kitabında da net bir şekilde ortaya koymuştur. Yazdığı kitapta İsrail'in 1967 yılından beri Filistin topraklarında işgalci statüsünde bulunduğunu belirten Banksy, İsrail'in, bu işgalci konumuna rağmen 2002 yılında birçok uluslararası hukuk uygulamasına göre illegal kabul edilen bir duvar inşa ettiğine değinir. Ayrım Duvarı bittiğinde yaklaşık 700 kilometre boyunca uzanacak ve Berlin Duvarından üç kat daha yüksek olacaktır. Dolayısıyla Banksy'e göre bu yasadışı duvar nedeniyle şu anda Filistin, dünyanın en büyük Açık hava hapisanesidir (Banksy, 2005).

Resim 1- Ayrım Duvarı, Ramallah Kontrol Noktası (2005), <https://banksyexplained.com> (2005)

Banksy, 2005 yılının ağustos ayında “grafiti sanatçıları için mükemmel bir tatil beldesi” olarak tanımladığı Filistin’i ziyaret ederek Batı Şeria’daki Ayrım Duvarı üzerine ekibiyle birlikte yedi büyük duvar resmi yaptı. İsrail’i Filistin’den ayıran 724 kilometre uzunluğunda ve 11 metre yüksekliğindeki bu duvar, Uluslararası Adalet Divanı ve Birleşmiş Milletler tarafından illegal kabul edilmektedir (The segregation wall, 2005).

Resim 2- Ayrım Duvarı, Ramallah Kontrol Noktası, Filistin (2005), <https://banksyexplained.com> (2005)

Resim 3- Ayrım Duvarı, Filistin (2005), <https://banksyexplained.com> (2005)

Banksy'nin, 2005 yılında İsrail ve Filistin'de yaptığı bu resimlerde, aslında çalışmalarında sıklıkla tercih ettiği temalardan biri olan çocuk figürlerini kullanması dikkati çekiyor. Çocuk figürleri kullanmasının sebebi; yetişkinler arasında cereyan eden bu kanlı mücadelenin, aslında en çok çocuklara ve dolayısıyla masumlara zarar verdiğine dikkat çekmek istemesi şeklinde okunabilir. İzleyicileri, bu resimleri gördüklerinde Filistin'de yaşanan yıkım üzerine düşünmeye zorluyor Banksy. Gözünün içine bakan çocuklar nedeniyle izleyici, olup bitene kayıtsız kalamıyor ve yapıtın içine giriyor (The segregation wall, 2005).

Fonda günlük güneşlik bir gökyüzü ya da plaj manzarası önünde kova ve kürekleriyle oyun oynayan mutlu çocuklar, elinde uçan balonlarıyla duvarı uçarak aşmaya çalışan bir kız çocuğu, yine kaçmak için duvara çizdiği asma merdiven ve suratındaki gülümsemeye bir başka erkek çocuğu. Hepsi de bu zor bölgeden kurtulmayı hayal eden çocukların olduğu duvar resimleri. Resimlerin bu duvarlardaki ömrü çok uzun olmadıysa da fotoğraflanmaları ve sonrasında internet ortamında yayınlanmaları sayesinde tüm dünya tarafından görüldüler (Ellsworth-Jones, 2015).

Resim 4- Ayrım Duvarı, Abu Dis (2005), <https://banksyexplained.com> (2005)

Resim 5- Ayrım Duvarı, Beytüllahim (2005), <https://banksyexplained.com> (2005)

Resim 6- Ayrım Duvarı, Ramallah Kontrol Noktası (2005), <https://banksyexplained.com> (2005)

Ayrım Duvarı resimleri, Banksy'nin, duvarın ardında daha iyi koşullarda bir hayat olduğuna dair göndermelerle dolu işler sunduğu bir projesidir. Resimlerde, bu duvar olmasa İsrail ile Filistin arasında çok daha iyimser koşulların oluşabileceği ihtimali vurgulanmaya çalışılmış. Zira işlerinin bazılarında, duvarın bir kısmının hayali olarak kırıldığı, delindiği ya da kıvrıldığı (yani olmadığı) bölümlerde o ideal yaşama dair kesitler sunuyor bize Banksy (Ellsworth-Jones, 2015).

3.1.2. Gazze Resimleri (2015)

Banksy, Ayrım Duvarına yaptığı resimlerden 10 sene sonra 2015 yılında yeni resimleriyle Gazze'de tekrar ortaya çıkar. Bu seyahati hakkında kısa bir de video hazırlayan Banksy, bu kayıttta, İsrail yönetimini, Gazze'de neden oldukları yıkımla ilgili olarak ironik bir dille eleştirir. Banksy'nin Gazze'de gerçekleştirdiği bu proje, 2014'te Hamas gerillaları ile İsrail ordusu arasında meydana gelen çarpışmaların neden olduğu yıkıma odaklanıyor. Banksy'nin verdiği bilgilerden, düzenlenen operasyonlarda, yaklaşık 18.000 tane evin kullanılmayacak hale geldiği anlaşılmaktadır. 2014 yılındaki bu çatışmaların 50 gün kadar

devam ettiği ve olaylarda 2000 kişiden fazla Filistin vatandaşının hayatını kaybettiği sanılıyor (Gaza murals, 2015).

Banksy'nin, Gazze'de tamamen yıkılmış haldeki bir evin demir kapısına yaptığı resimlerden biri Bomba Hasarı (Bomb Damage) adını taşıyor. Burada, Antik Yunan heykellerini ya da ünlü heykeltıraş Rodin'in "Düşünen Adam" eserini hatırlatan heykelsi bir figür, sağ elini başına koymuş düşünceli veya ağlayıp yas tutar bir halde betimlenmiştir. Resim, Antik Yunan mitolojisinde kibri nedeniyle çocuklarını kaybeden Niobe ile ilişkilendirilmiştir. Tanrı Zeus'un, acısını dindirmek için Niobe'yi taşa çevirdiği rivayet edilir (Karaca, 2018).

Resim 7- Bomba Hasarı (Bomb Damage), Gazze (2015), <https://banksyexplained.com> (2015)

2014 yılında gerçekleşen İsrail bombardımanı sonrasında sadece bir duvarı kısmen ayakta kalabilmiş bir başka evin duvarına ise, boynunda kırmızı kurdelesıyla şirin bir kedi yavrusu çizmiştir. Duvarın hemen önünde, hurda halde bir metal yığını göze çarpar. Yavru kedi, adeta yumak haline gelmiş bu hurda metal yığınıyla oynamak ister gibi sol patisini yukarı kaldırmıştır. Banksy'nin, Gazze projesiyle ilgili kayda aldığı ve yukarıda kısaca bahsedilen videosunun bir sahnesinde yine bu resim görülmektedir. Bu resimle ilgili yorum yapan bir Filistin vatandaşı; yavru kedinin, tüm dünyaya, hayattan zevk almadığını ilan ettiğini söyler. Ancak kedinin, kendisine oynayacak (oyalanacak) bir şey bulabildiğini ekler ve sonra, Filistinli çocukların yani kendi çocuklarının ne yapacağını sorar insanlığa (Banksy Gazze'de, 2015).

Resim 8- Yavru Kedi (Kitten), Gazze (2015), <https://banksyexplained.com> (2015)

2015 yılında Gazze'de bulunduğu sırada Ayrım Duvarı üstüne yaptığı bir resminde ise, duvardaki gözetleme kulelerinden birini, lunaparklarda bulunan dönen salıncaklardan birine çevirir Banksy. Ancak burada izleyicilere sunulan, sıradan bir lunapark makinesi biri değildir. Salıncaklarında çocukların oturduğu bir gözetleme kulesi betimlenmiştir. Burada Banksy'nin hayal ettiğinin veya vermek istediği mesajın da bu yönde olduğu söylenebilir: Gözetleme kulelerinin gölgesinde korkan ya da ölen çocukların değil; lunaparklarda eğlenen, gülen, mutlu çocukların olduğu bir gelecek hayal eder Banksy. Bunun da

sadece bu kulelerin yerini döner salıncakların almasıyla mümkün olabileceğini vurgulamaya çalışır (Selvi & Koca, 2016).

Resim 9- Gözetleme Kulesi (Watchtower), Gazze (2015) <https://banksyexplained.com> (2015)

3.1.3. Liberte, Egalite, Cable TV (2018)

Duvar resmi, Banksy'nin, mülteci sorunu konusunda başarısız olduğunu düşündüğü Fransız hükümetini eleştirdiği bir dizi işinden biri olup göçmen nüfusun yoğun olduğu bir mahallede yer almaktadır. Eser, Fransız ressam Jacques-Louis David'in 1805 tarihli "Alpleri Geçen Napolyon" adlı meşhur tablosunun yeniden yorumlanmış halidir. Orijinali Napolyon'u şaha kalkmış bir savaş atının üzerinde gösteren bu tablo Fransız ulusu açısından önemli bir yere sahip olup gerçek bir güç ve nüfuz sembolü olarak kabul edilmektedir. Banksy resimde Napoleon'u, beceriksizce kendi pelerinine dolanmış halde gösterip hükümetin, ülkeyi yanlış yönettiği, propaganda faaliyetleri ve yalan vaatlerle halkın gözünü boyadığı yönündeki eleştirisini dile getiriyor. İmparatorun kafasına geçmiş haldeki kırmızı pelerininin, muhtemelen 2010 yılında Fransız hükümeti tarafından uygulamaya konulan ve "Burka Yasası"³ olarak adlandırılan yasaya da gönderme yaptığı tahmin ediliyor (Liberte, egalite, cable TV, 2018).

Resim 10- Liberte, Egalite, Cable TV, Paris (2018), <https://banksyexplained.com> (2018)

³ Yasa, bazı kadın Müslümanlar tarafından giyilen tam burka ya da peçe gibi dini giysiler de dahil olmak üzere yüzün kamusal alanda kapatılmasını yasaklamaktadır.

Resim 11- Alpleri Geçen Napolyon, Jacques-Louis David (1805) <https://banksyexplained.com> (2018)

3.1.4. Göçmen Aşevi (2018)

Banksy'nin Fransa'nın mülteci politikalarını eleştirdiği bir diğer işi, siyahi bir kız çocuğunu, bir gamalı haç sembolünün üzerini pembe sprey boya ile çizdiği motiflerle kapatırken betimler. Kızın ayaklarının dibindeki uyku tulumu ile oyuncak ayıdan onun bir göçmen olduğu anlaşılmaktadır. Bu eser, 2017 yılına kadar Fransa'nın başkentindeki resmi mülteci kabul merkezi "La Bulle" (Baloncuk) civarındaki bir metro istasyonunun yakınlarında yapılmıştır. La bulle, 2017 yılında 35 denemenin ardından tamamen kapatılmadan önce 2700 kadar mültecinin zor koşullarda yaşamaya çalıştığı derme çatma bir mülteci kampıydı. Kampın kapatılması sırasında 2000 mülteci geçici barınaklara taşındıysa bile diğerleri Paris'in içine dağılmışlardır. Mültecilerin yerleşmelerini önlemek üzere emir alan polis güçlerinin, mültecilerin çadırlarını tahrip ettiği, uyku tulumları ve battaniyelerini aldığı; hatta kış günü mültecilerin eşyalarını su tabancalarıyla ıslattıkları belirtilmektedir (Wilkins, 2018). Banksy, hem Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron'un mülteci sorununu yönetme konusunda sergilediği basiretsizliği⁴ eleştirmek hem de mültecilere uygulanan kötü muameleye dikkat çekmek istemiştir. Bu amaçla, Fransa ve tüm Avrupa'daki mevcut siyasi duruma da bir gönderme olacak şekilde, 2008 yılında yaptığı "Go Flock Yourself" isimli eserinin bir yeniden yorumunu yapmıştır. Diğer işindeki kurguya büyük ölçüde bağlı kalan sanatçı, ilk eserindeki erkek çocuğunun yerine siyahi bir kız çocuğu koyarak kompozisyonunu oluşturur. Göçmen aşevi adlı yeni eserindeki bu siyahi kız çocuğu endişeli gözlerle izleyiciye doğru bakarken bir taraftan da elindeki sprey boyayla, siyah bir svastika üzerine, Victoria dönemi duvar kağıtlarını andıran pembe desenler çizmektedir. Banksy bu işinde, politikacıların popülist, hatalı veya ikiyüzlü politikaları ile mevcut faşist görüşlerini gizleme biçimlerine eleştirel bir bakış açısı getiriyor (Migrant's soup kitchen, 2018).

⁴ Macron'un seçim kampanyasında kullandığı "mültecileri sokaklardan uzak tutma" çağrısı neticesinde, La bulle kampının kolluk kuvvetlerinin orantısız güç kullanımı eşliğinde dağıtılmıştır.

Resim 12- Göçmen Aşevi (Migrant's Soup Kitchen), Paris (2018) <https://banksyexplained.com> (2018)

3.1.5. Adam İle Köpek (2018)

Banksy'nin, Fransa'nın mülteci politikalarını hedef aldığı çarpıcı işlerinden bir diğeridir. Kısa, net ve hiciv içerikli mesajını kolaylıkla ileten, kendi kendini açıklayan bir resimdir. Muhtemelen köpeğin sahibi olan formel giyimli bir adamın, sol elinde tuttuğu kemiği bir köpeğe uzattığı görülmektedir. Fakat dikkatli bakıldığında, adamın sağ elinde arkasına gizlediği bir testere tuttuğu ve köpeğin de ön sol patisinin yerinde olmadığı fark ediliyor. Adamın, köpeğine ödül diye hayvanın kendi bacağını kesip verdiği anlaşılıyor. Banksy'nin, hükümetlerin izlediği popülist siyaseti, yani halkın yararına gibi görünüp aslında zararlı olan politikaları net olarak eleştirdiği eserlerinden biridir. Aslında birçok hükümetin, göç politikaları kapsamında yapmayı planladığı şeyin iç yüzünü insanlara, halka göstermeyi amaçlayan bir Banksy işi (Man with dog, 2018).

Resim 13- Adam ile Köpek (Man with Dog), Paris (2018) <https://banksyexplained.com> (2018)

3.1.6. Judo Müsabakası (2022)

Banksy, 2022 yılı kasım ayında Ukrayna’da yaptığı resimlerle gündeme gelmiştir. Kendisine ait, Rusya ile Ukrayna arasında cereyan eden savaşa göndermeler yaptığı 7 tane duvar resmi bulunmaktadır. Özellikle başkent Kiev yakınlarında yer alan Borodyanka kasabesindeki yıkılmış bir evin duvarına yaptığı resim, sanatçının, politik mesaj verme konusundaki maharetini gözler önüne sermektedir. Resimde, judo kıyafetleri giymiş bir çocuk, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin’i andıran ve yine judo kıyafetleri kuşanmış bir diğer yetişkin figürünü yere çarparken betimlenmiştir. Putin’in judoda siyah kuşak sahibi olduğu ve “Vladimir Putin ile Judo Öğrenelim” adlı bir eğitim videosu olduğu düşünüldüğünde bunun, cesur bir ironi olduğu anlaşılabilir (Bisset, 2022). Rusya, askeri güç anlamında kendisinden çok daha güçsüz Ukrayna gibi bir ülkeye saldırmış fakat bu harekatta istediği başarıyı elde edememiştir. Dolayısıyla bu duvar resminde görsel olarak ifade edilen çocuk judocunun yetişkin judocuyu tuş etmesi, bu sonuca dair net bir gönderme anlamı taşımaktadır. Bu duvar resmi, yaklaşık 3 ay sonra, Rusya işgalinin birinci yılını doldurması nedeniyle Ukrayna Posta İdaresi tarafından pul haline getirilerek basılmıştır. Pulun alt bölümüne, Kiril alfabesi kullanılarak “FCK PTN” ibaresi eklendiği dikkati çekmektedir (Ukraine issues Banksy mural postage stamp, 2023).

Resim 14- Judo Müsabakası (Judo Competition), Borodyanka/Kiev/Ukrayna (2022), <https://banksyexplained.com> (2022)

3.1.7. İşaret Fişekli Kız (2019)

Banksy’nin 2019 Venedik Bienaline damgasını vurmuş işlerinden biridir. Duvar resminde, yukarı kaldırdığı sağ elinde neon pembe renkli bir işaret fişegi taşıyan, can yeleği giymiş bir göçmen çocuğu tasvir edilmiştir. Sanatçının, göçmen ve mülteci sorununa dikkat çektiği birçok işi olduğu biliniyor. Ancak bu resmin yapıldığı yer oldukça manidardır. Venedik kentinin sular altındaki sokaklarından birinde yer alan bir evin duvarında, su seviyesine yakın bir yerde boyanmıştır. Su seviyesinin sıklıkla değiştiği Venedik sokaklarında bu küçük göçmen kız da bir süre sonra sular altında kalacak gibi görünmektedir. Dünyada oradan oraya savrulup hiçbir yere sığdırılmayan, özellikle Avrupa’nın dışladığı, görmezden geldiği, orantısız güç kullanmaktan çekinmediği göçmenler için zamanın işlediği gerçeğini Avrupa ve dünyanın yüzüne vurduğu işlerden biridir (Girl with relief torch, 2019).

Resim 15- İşaret Fişekli Kız (Girl with Relief Torch), Venedik (2019), <https://banksyexplained.com> (2019)

3.1.8. Brexit (2017)

Banksy'nin 2017 yılında İngiltere'nin Dover kentindeki bir binanın yan duvarına yaptığı resimde, uzunca bir merdiven üzerine çıkmış bir işçiyi, elindeki çekiç ve yan keskiyle AB bayrağındaki yıldızlardan birini kırarken görmekteyiz. Resim, Birleşik Krallık'ın, tam da Avrupa siyaseti için karışık denebilecek bir dönemde Avrupa Birliği'nden (AB) ayrılmasını yani Brexit'i⁵ simgelemektedir. Yıldızın tam kırıldığı noktadan resmin geneline yayılan çatlak detayı da yapıtın mesajını net bir biçimde ortaya koymaktadır. İngiltere'nin, kendini AB dışında konumlandırmasının, birlikte büyük bir çatlaka veya çözülmeye sebep olabileceği mesajını veren bir duvar resmi. Resmin yapıldığı yerin, "İngiltere'nin Anahtarı" olarak bilinen ve Birleşik Krallık ile kıta Avrupa'sını birbirine bağlayan bir lokasyonda yer alan Dover⁶ şehri olarak seçilmesinin de tesadüf olmadığı düşünülmektedir (Altundaş, 2017).

Banksy'nin, Brexit referandumu sonucunda Avrupa Birliği'nin de dağılma sürecinin başlamış olduğuna dair düşüncelerini ifade ettiği bir eserdir (Özen & Eken, 2017).

Resim 16- Brexit, Dover/İngiltere (2017), <https://tr.euronews.com> (2017)

⁵ Brexit, Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden ayrılması anlamında kullanılan terimdir. Birleşik Krallık'ta ilki 1975 yılında gerçekleşen halk oylamasında %67 oranında üyeliğin devamı kararı çıkmıştır. Ancak 2016 yılındaki ikinci referandum sonucunda halkın %52'si AB'nden ayrılma yönünde oy kullanmış, 31 Ocak 2020 tarihinde Birleşik Krallık AB'nden resmen ayrılmıştır.

⁶ Dover şehri, Brexit halk oylamasında, %62 oranında Avrupa Birliği'nden ayrılmasını yönünde oy kullanmıştır.

3.1.9. Casus Kulübesi (2014)

Casus Kulübesi, üzerlerinde kahverengi trençkotları, gözlerinde siyah güneş gözlükleri ve ellerinde eski tip dinleme cihazlarıyla 1950’li yılların filmlerinden fırlamış gibi görünen üç tane casus figürünü, gerçek bir telefon kulübesinin etrafını sarmış dinleme yapar gibi gösteren bir Banksy eseridir. Resmin, Cheltenham civarında bulunan Hükümet İletişim Merkezi (GCHQ) yakınlara boyanması, yer seçiminin de yine özenle ve bir taraftan ironik şekilde yapılmış olduğunu kanıtlamaktadır. Banksy, web sitesinin soru-cevap bölümünde eserin kendisine ait olduğunu teyit etmiştir (Morris, 2014).

Resim, İngiliz hükümeti ile ordusuna istihbarat ve bilgi güvenliği sağlamakla sorumlu Hükümet İletişim Merkezi (Government Communications Headquarters) yani GCHQ binasının sadece birkaç kilometre uzağına yapılmıştır. Ayrıca duvar resminin, 2013 yılında, yani Amerikan ve İngiliz istihbarat örgütlerinin sırlarını açıklayan, Amerikan Ulusal Güvenlik Kurumu (National Security Agency) yani NSA eski çalışanı Edward Snowden’in bu ifşasının hemen 1 sene sonrasında tasarlanması, Banksy’nin konuyu yakından takip ettiğinin bir kanıtı niteliğindedir. Snowden, İngiliz istihbarat birimleri ile güvenlik teşkilatının, çevrimiçi veriler ve telefon trafiğini, madencilik yaparak elde ettiğini ifşa etmiştir. Banksy de bu sızıntıya provokatif bir siyasi çalışma yaparak yorum getirmiştir (Spy booth, 2014).

Resim 17- Casus Kulübesi (Spy Booth), Cheltenham/İngiltere (2014), <https://banksyexplained.com> (2014)

3.1.10. Çılgın Atlar⁷ Wikileaks Film Müziği Eşliğinde Aşağı Doğu Yakasında Geziniyor (2013)

Banksy, 2013 yılının ekim ayı başında gerçekleştirdiği New York ziyaretinde, o döneme kadar yaptığı işler arasında en politik çalışması olarak kabul edilen yapıtını hayata geçirmiştir. Banksy bu işi “Better Out than In: An Artist Residency on the Streets of New York” adlı 1 ay sürecek projesi kapsamında gerçekleştirdiği eserlerden biridir. Çalışmanın, Banksy’nin Irak Savaşı’na dair bir yorum olup diğer işlerinden oldukça farklı bir karakterde yapıldığı görülmektedir. Hurda bir araba ile bunun hemen arkasındaki bir kamyonun kasası üzerine spreyle boyanarak kurgulanmış bir çalışmadır. Araçların etrafına petrol varilleri yerleştirilmiştir. Ayrıca arabanın hemen önündeki varilin üzerinde şablon tekniğiyle yazılmış 1 800 656 4271 numarası görülür. Özellikle arka plandaki kamyonun kasasına yapılmış, gece görüş gözlükleri takmış dinamik at figürleri kompozisyonun ilgi odağını oluşturur. Arabanın üzerinde ise korkmuş insan figürleri ile uzun namlulu silahlarda kullanılan artı şeklindeki nişangâh işaretçileri (red dot) dikkati çekmektedir. Tüm bu enstalasyondaki anahtar öğe ise varilin üzerinde yazan numarada saklıdır. Bu numara telefonla arandığında, 2007 yılındaki Irak Savaşı sırasında, Amerika’nın Bağdat’a düzenlediği bir hava saldırısının 39 dakikalık ses kaydına⁸ ulaşılmaktadır. Kayıta, Amerikan ordusuna ait 2 askeri helikopterin Iraklı bir

⁷ “Çılgın At” tabirinin, Amerikan ordusunun Irak Savaşı sırasında kullandığı birlik adlarından biri olduğu anlaşılmaktadır

⁸ Bu ses kaydı, Amerikan ordusunun 2004 ila 2009 yılları arasında yapmış olduğu 92.000 civarındaki yazışmayı 2010 yılında kamuoyuna sızdıran WikiLeaks adlı organizasyonun ifşa ettiği dosyalardan biridir.

grup sivile ateş açtığı görüntüler yer almaktadır. Bu, yaklaşık 12 kişiden oluşan sivil bir gruba, silahlı oldukları iddiasıyla 30mm çapında helikopter topu kullanılarak yapılan saldırının yer aldığı askeri nitelikli bir video kayıdır. İlk saldırının ardından aynı helikopterin, yerde yaralı olduğu görülen ve acil müdahale bekleyen bir yaralıya yardım etmeye yaklaşan yine sivil bir araca da ateş açtığı görülmektedir. Kayıtlardan, saldırıda, sivil kayıpların dışında araçta bulunan iki çocuğun da yaralandığı anlaşılmaktadır. Bu kayıt, (otomatik silah sesleri eşliğinde) Amerikan askerlerinin kendi aralarındaki telsiz konuşmalarına tanık olduğunuz ve bu diyaloglardan, çatışmalar esnasında sivillerin öldürüldüğünü itiraf ettiklerini duyabildiğiniz bir belgedir. Banksy'nin, Amerikan ordusunun Bağdat'ta bir katliama neden olduğunu ABD sınırları içinde ilan ettiği, politik açıdan oldukça sert ve cesur bir işidir (Evans, 2013).

Resim 18- Çılgın Atlar Wikileaks Film Müziği Eşliğinde Aşağı Doğu Yakasında Geziniyor (Crazy Horses Riding Through the Lower East Side to a WikiLeaks Soundtrack), New York/ABD (2013), <https://banksyexplained.com> (2013)

3.1.11. Kapalı Devre Güvenlik Kamerası Altında Tek Ulus (2007)

Banksy'nin Londra'daki bu duvar resmi gerek boyutları gerekse de verdiği mesaj açısından en bilinen işlerinden biridir. Resimde, kırmızı kapüşonlu ceket ve sırt çantasıyla bir çocuk figürünü, bir merdivenin üstüne çıkmış elindeki fırçayla duvara mesajını yazarken görmekteyiz. Duvarın en alt köşesinde ise bir polis memuru, yanında köpeğiyle birlikte çocuğu izlerken betimlenmiştir. Sanatçının en büyük ölçekli eserlerinden biri olup nasıl yapıldığı konusu da gizemini korumaktadır. Çünkü çok yakınında, hemen sağ tarafında bulunan güvenlik kamerasının gözetimi altında hem de iskele kurmadan yapılmasının mümkün olamayacağı ebatla bir iştir. Genel olarak gözetimle ilgili kaygılara odaklanan yapıt; hükümet, güvenlik güçleri, ordu gibi çevreler tarafından sürekli kontrol edildiğimiz, yaptığımız her şeyin izlendiği veya dinlendiği anlamı içermektedir. Bu tarz eserlerin, zaman içinde hükümet tarafından kaldırıldığı ya da kimliği belirsiz bazı odaklar eliyle yok edildiği biliniyor (One nation under CCTV, 2007).

Banksy'nin, günümüz toplumunun oldukça tartışmalı meselelerinden biri olan 'kitlel gözetim' problemini konu aldığı bir çalışmasıdır. Günlük yaşam içinde kapalı devre güvenlik kameralarından popüler sosyal medya uygulamalarına; büyük teknoloji şirketlerinin veri madenciliği prosedürlerinden yüz tanıma yazılımlarına kadar neredeyse bulduğumuz her yerde izlendiğimiz söylenebilir. Banksy, büyük bir şehirdeki kapalı devre kamera sistemlerinin kitlel gözetimine dikkat çekerek, insanlığı bekleyen Orwellyen⁹ tehde vurgu yapmaktadır. Duvara yazılan "ONE NATION UNDER CCTV" yazısı, aslında güvenlik kameralarının, bir ulusun birliğini sağlama konusunda hayati önem taşıdığı gibi ironi dolu bir mesaj barındırmaktadır. İnsanların, ortak bir milliyet, kültür veya ifade şekilleri altında birleşmiş hissetmek yerine sürekli gözetim altında oldukları fikri altında birleştiklerini söyleyen bir diğer güçlü Banksy işidir (Bigelow, 2020).

⁹ George Orwell'in ünlü distopik romanı 1984'teki baskıcı rejim ile dilin bir propaganda aracı olarak manipülatif ve yanıltıcı kullanımına referans vererek genellikle otoriter anlamında kullanılan bir terimdir.

Resim 19- Kapalı Devre Güvenlik Kamerası Altında Tek Ulus (One Nation Under CCTV), Londra (2007)
<https://banksyexplained.com> (2007)

4. SONUÇ

Banksy, şehirler ile sokakların gücünü özümsemiş ve bunun avantajlarından yararlanmayı iyi bilen bir sanatçıdır. Dünyadaki adaletsizlik, savaş, çevre kirliliği, insan hakları, politika gibi odağında insanın bulunduğu birçok güncel olay ve kriz hakkında (sokak sanatının karakteristik özelliği olarak) kısa, net ve güçlü mesajlar içeren işler ortaya çıkartıyor. Bunu yaparken amacı kamusal bir mekânı süslemek, para kazanmak veya reklamını yapmak değil. Daha çok kendini ifade edebilmek ve mesajını iletebilmekle ilgilendiği iddiasında. Kendisini sanatçı olarak öne çıkartmak gibi bir derdinin de olmadığını anlıyoruz. Şöhret peşinde olsaydı, anonim olmasına rağmen bu kadar popülerite yakalamışken kimliğini açıklayabilirdi. Sanat simsarlarına, müze ve galeri gibi sanat aracılığı yapan kurumlara karşı tepkili ve mesafeli olduğu biliniyor. Fakat, kapitalist sisteme, tüketim kültürüne karşı bir tutum takındığını belirtip insanların düşündüğü kadar para kazanmadığını iddia etse de yakaladığı başarının kendisine beraberinde parayı da getirdiği görülmektedir. Dolayısıyla, aslında kendisini dışında gördüğü ve eleştirdiği sistemin bir taraftan da içinde yer alıyor. Bunun ilk bakışta kendisiyle ilgili çelişkili bir fikir oluşturduğu söylenebilir. Ancak kendisini sistemden tamamen soyutlayarak devam etmesinin (en azından finansal anlamda) pek mümkün olmadığı gerçeği göz ardı edilmemelidir.

Kendisini eleştiren kesimin öne sürdüğü argümanlar arasında işlerinin basit ve ticari nitelikte olduğu, gerçekleştirdiği projelerin (en azından bir kısmının) otoritelerin bilgisi dahilinde kurgulandığı, beyanları ile eylemlerinin tutarsız olduğu gibi gündemler yer alıyor. Özellikle İsrail ve Filistin çalışmaları sırasında İsrail ordusu tarafından tehdit edildiği, namlunun ucunda çalıştığı gibi ifadelerine de şüpheli yaklaşan bir kesim var. Kendisinin, tümüyle kâr odaklı bir proje olduğu bile iddia ediliyor. Tüm bu eleştirileri bir kenara koyacak olursak, Banksy'nin, kimsenin akıl ya da cesaret edemediği işler yapıp, konu gerçekleri söylemeye geldiğinde hükümetler, yerel yönetimler, ordu, kolluk kuvvetleri, istihbarat birimleriyle karşı karşıya gelmekten çekinmediği aşikâr. Bu noktada da özellikle otoritelerin, kendi ipliklerini pazara çıkaran biriyle neden iş birliği yaptıkları öne sürülebilir. Banksy, gerçekleri söylemekten çekinmeyen, adaletsizliğe karşı çıkan, haklının, zayıfın yanında duran politik tavrıyla gündemde kalmaya devam ediyor.

KAYNAKÇA

- Altundaş, A. (2017, 05 08). *Banksy AB'nin 12 yıldızından birini murçla sökerken*. Euronews: <https://tr.euronews.com/2017/05/08/banksy-ab-nin-12-yildizindan-birini-murcla-sokerken>
- Aral, H. (2021). Kültürel bir pratik olarak grafiti ve sokak sanatı: Atina örneği. *Milli Folklor Dergisi*, 17(129), s. 217-228.
- ArtDog. (2023, 11 23). *Banksy gerçek ismini 20 yıl önce açıklamış* <https://artdogistanbul.com/banksy-gercek-ismini-20-yil-once-aciklamis/>
- Artful Living (2016, Eylül 08). *Del Naja'dan Banksy iddiasına yanıt geldi*. <https://www.artfulliving.com.tr/neler-oluyor/del-najadan-banksy-iddiasina-yanit-geldi-i-8126>
- Arthipo. (t.y.). *Banksy kimdir? Banksy resimleri*. <https://www.arthipo.com/tr-tr/banksy-tr-tr.html>
- Banksy (2005). *Wall and piece*. United Kingdom: Century.
- Banksy Explained (2005, 08). *The segregation wall*. <https://banksyexplained.com/the-segregation-wall-palestine-2005/>
- Banksy Explained (2007). *One nation under CCTV*. <https://banksyexplained.com/one-nation-under-cctv-2007/>
- Banksy Explained (2014). *Spy booth*. <https://banksyexplained.com/spy-booth-2014-2/>
- Banksy Explained (2015, 08). *Gaza murals*. <https://banksyexplained.com/gaza-murals-february-2015/>
- Banksy Explained (2018, 06). *Liberte, egalite, cable TV*. <https://banksyexplained.com/liberte-egalite-cable-tv-june-2018/>
- Banksy Explained. (2018, 06). *Man with dog*. <https://banksyexplained.com/man-with-dog-june-2018/>
- Banksy Explained (2018, 06). *Migrant's soup kitchen*. <https://banksyexplained.com/migrants-soup-kitchen-june-2018/>
- Banksy Explained (2019, 05). *Girl with relief torch* <https://banksyexplained.com/girl-with-relief-torch-may-2019/>
- Banksy Explained (t.y.). *Who is Banksy?* <https://banksyexplained.com/who-is-banksy-new-one/>
- Bigelow, J. (2020, 02 17). *One nation under CCTV*. [artcrimearchive.net: https://artcrimearchive.net/2020/02/17/one-nation-under-cctv/](https://artcrimearchive.net/2020/02/17/one-nation-under-cctv/)
- Bisset, V. (2022, 11 12). *Banksy unveils mural of gymnast on a destroyed building in Ukraine*. <https://www.washingtonpost.com/world/2022/11/12/banksy-ukraine-borodyanka-mural-gymnast-judo/>
- Çelik, F. (2023, 08 25). *Banksy: hayati, eserleri ve hakkında az bilinenleri*. <https://www.oggusto.com/sanat/sanatci/banksy-hayati-eserleri-hakkinda-az-bilinenleri>
- Ellsworth-Jones, W. (2015). *Banksy duvarın ardındaki adam*. Hayalperest Yayınevi.
- Esmer, R. (2017, 01 05). *Duvarların efendisi: Banksy*. <https://www.themagger.com/duvarlarin-efendisi-banksy/>
- E-skop (2015, 03 03). *Banksy Gazze'de*. https://www.e-skop.com/skopbulten/banksy-gazgede/2340#_edn1
- Evans, B. (2013, 10 10). *Banksy gets political in New York: Artist creates image of armed men in gun sights, horses wearing night vision goggles and a freephone number to hear audio of airstrike*. <https://www.dailymail.co.uk/news/article-2451699/Banksys-unveils-pointed-political-comment-New-York.html>
- Girgin, M. (2023, 10 04). *Gizemli sokak sanatçısı Banksy'nin kimliğinin ortaya çıktığı iddia edildi*. <https://www.ntv.com.tr/n-life/kultur-ve-sanat/gizemli-sokak-sanatcisi-banksynin-kimliginin-ortaya-ciktigi-iddia-edildi,eCKXo4tb7UKJssg97v6SKg>
- Güneri, E. B., Sulak, A., Odabaş, A., & Kendir, O. (2020). *Sokak sanatı ve sokak sanatının toplumsal yansımaları*. https://www.academia.edu/43228432/Sokak_Sanat%C4%B1_ve_Sokak_Sanat%C4%B1n%C4%B1n_Toplumsal_Yans%C4%B1m%C4%B1lar%C4%B1

- Karaca, A. (2018, 11 18). Sokak sanatı, Banksy ve Filistin. *International Journal of Social Inquiry*, 11(2), 171-196.
- Morris, S. (2014, 06 10). *Banksy confirms he is creator of Spy Booth wall art near GCHQ*. <https://www.theguardian.com/artanddesign/2014/jun/10/banksy-creator-spy-booth-wall-art-gchq>
- Özen, B., & Eken, G. (2017, 07 30). Sokak sanatının gizli sanatçısı, Banksy. *Art Sanat Dergisi*(8), 499-519.
- Özkan, G. N. (2021, 04 11). *9 soruda: her yönüyle Banksy*. <https://www.diken.com.tr/9-soruda-her-yonuyle-banksy/>
- Saka, Y. (2012, 12 8). *Banksy: politik sanatın uzlaşmacı yüzü*. <https://www.e-skop.com/skopbulten/banksy-politik-sanatin-uzlasmaci-yuzu/994>
- Selvi, Y., & Koca, B. (2016, 12 26). Banksy'i anlamak. *Art-E Dergisi*, 9(18), 278-306.
- The Guardian (2023, 02 25). *Ukraine issues Banksy mural postage stamp*. <https://www.theguardian.com/artanddesign/2023/feb/25/ukraine-issues-banksy-mural-postage-stamp>
- Wilkins, C. (2018, 01 07). *Refugees still sleeping rough in Paris despite Macron's promises*. <https://www.france24.com/en/20180106-refugees-still-sleeping-rough-paris-despite-macron-promises>